

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΜΕ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ)

Ενότητα 4: Κριτική προσέγγιση και ανάλυση εικαστικών έργων, φωτογραφιών, σκίτσων – αφισών – γελοιογραφιών

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Κ. ΜΑΥΡΟΣΚΟΥΦΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

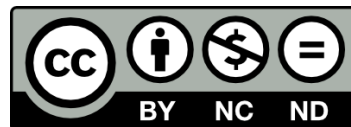

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Κριτική προσέγγιση και ανάλυση εικαστικών έργων, φωτογραφιών, σκίτσων – αφισών – γελοιογραφιών

Εικαστική δημιουργία

- Είδος.
- Ταυτότητα δημιουργού και δημιουργίας.
- Θέμα – περιγραφή.
- Στοιχεία μορφής.
- Σχέση με ιστορικά γεγονότα – πρόσωπα.

Εικαστική δημιουργία (1)

- Ερμηνεία – κατανόηση:
  - εικονογραφικά στοιχεία.
  - εικονολογικά στοιχεία.
  - διαλεκτική σχέση μορφής – περιεχομένου.
- Τρόπος «αφήγησης».
- Προθέσεις.
- Πρόσληψη.

Ψαλτήριο του Καντέρμπουρι

Εικόνα 4.1: Ψαλτήριο του Καντέρμπουρι (αρχές 13^{ου} αιώνα). Ο Χριστός ενώ εξορκίζει τους δαιμονισμένους των Γαδάρων. Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη. Στο Κατερίνα Στενού (1998), Εικόνες του Άλλου. Αθήνα: Εξάντας - UNESCO, σ. 75

Βυζαντινή μικρογραφία – Χρονικό του Ιωάννη Σκυλίτζη

Εικόνα 4.2: Βυζαντινή μικρογραφία - Χρονικό του Ιωάννη Σκυλίτζη, 13ος αι. Στο Guillou, Andre (1996), *Ο Βυζαντινός Πολιτισμός*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 129

A German artist's impression of a "franc-tireur" attack on German soldiers produced in August 1914.

Εικόνα 4.3: Ζωγραφικός πίνακας ενός γερμανού καλλιτέχνη που αποδίδει επίθεση γάλλων στρατιωτών κατά γερμανών στρατιωτών. Stradling, Robert (2003), σ. 63. <http://tandis.odihr.pl/documents/hre-compendium/en/CD%20SEC%20%20ENV/PARTNERS%20RESOURCES/CoE%20Multiperspectivity%20in%20history%20teaching%20ENG.pdf>

Εικόνα 4.4.: Μνημείο Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου στο Λονδίνο (Royal Regiment of Artillery Memorial, Hyde Park Corner) Ανάκτηση από: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Royal_Regiment_of_Artillery_Memorial,_Hyde_Park_Corner_-_DSC04272.JPG (18-01-2015).

Εικόνα 4.5:

Α. Κατάθεση στεφάνου για Α ΠΠ και Β. λεπτομέρεια με αντιπολεμικό μήνυμα.

<http://www.tripomatic.com/United-Kingdom/London/The-Royal-Artillery-Memorial/> (19-01-2015)

Φωτογραφίες

- **Δημιουργός – δημιουργία:**
  - ποιος, πότε, πού, γιατί
- **Θέμα:**
  - τι
- **Τεχνικά χαρακτηριστικά – συνθήκες φωτογράφισης:**
  - λήψη, φωτισμός, χρώματα, καδράρισμα, φόντο, θέση φωτογράφου, κίνηση ή όχι, επεξεργασία ή όχι κ.λπ.
- **Περιεχόμενο – ερμηνεία:**
  - περιγραφή, χρήση συμβόλων, μοναδική ή μέρος σειράς, διάσωση, δημοσιευμένη ή όχι, πρόσληψη – απήχηση, σχέση με γεγονότα ή πρόσωπα, εγκυρότητα κ.λπ.

Εικόνα 4.6: Ο εργάτης August Landmesser αρνείται να χαιρετήσει ναζιστικά.
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:August-Landmesser-Almanya-1936.jpg> (19-01-2015).

Εικόνα 4.7: Ο εργάτης August Landmesser αρνείται να χαιρετήσει ναζιστικά. (λεπτομέρεια). Στο <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:August-Landmesser-Almanya-1936.jpg> (19-01-2015).

Εικόνα 4.8: Απρίλιος 1945. Αμερικανός και Σοβιετικός στρατιώτης ανταλλάσσουν χειραψία στο σημείο συνάντησης Έλμπε στη Γερμανία. Από <https://meigakuglobalchallenges.wordpress.com/2012/09/>

JOE ROSENTHAL: ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΠΕΖΟΝΑΥΤΕΣ ΣΤΗΝΟΥΝ
ΤΗ ΣΗΜΑΙΑ ΣΕ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ ΤΟ 1945

Εικόνα 4.9: Αμερικανοί πεζοναύτες στήνουν τη σημαία σε νησί του ειρηνικού το 1945, του Joe Rosenthal / The Associated Press στο http://en.wikipedia.org/wiki/Joe_Rosenthal

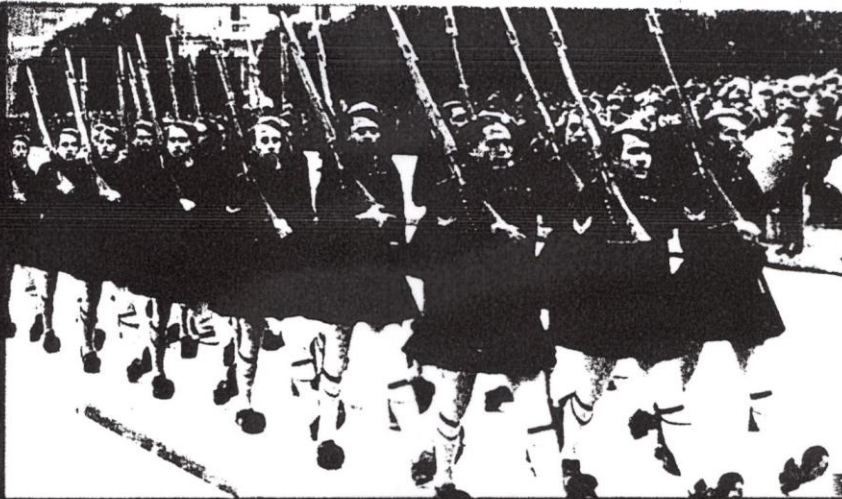
Εικόνα 4.10: Flower Power, Οκτώβριος 1967, Πεντάγωνο, του Bernie Boston στο http://en.wikipedia.org/wiki/Flower_Power_%28photograph%29

Εικόνα 4.11: Παιδιά της ΕΟΝ χαιρετούν φασιστικά. http://www.metaxas-project.com/photos/pictures/ioannis-metaxas-regime-fascist-greece-20071201150952_big12.jpg.php

1. Τσολιάδες, σώμα συνεργαζόμενο με τους Γερμανούς, παρελαύνει το 1944 μπροστά στον Άγνωστο Στρατιώτη προς τιμήν (2) του αρχηγού των Ταγμάτων Ασφαλείας συνταγματάρχη Διονυσίου Παπαδόγκωνα (αριστερά) και του πρωθυπουργού Ιωάννη Ράλλη (δεξιά).

Εικόνα 4.12: Τσολιάδες. Σώμα συνεργαζόμενο με τους Γερμανούς παρελαύνει το 1944 μπροστά στον Άγνωστο Στρατιώτη προς τιμήν του αρχηγού των Ταγμάτων Ασφαλείας συνταγματάρχη Διονυσίου Παπαδόγκωνα και του πρωθυπουργού Ιωάννη Ράλλη. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία.

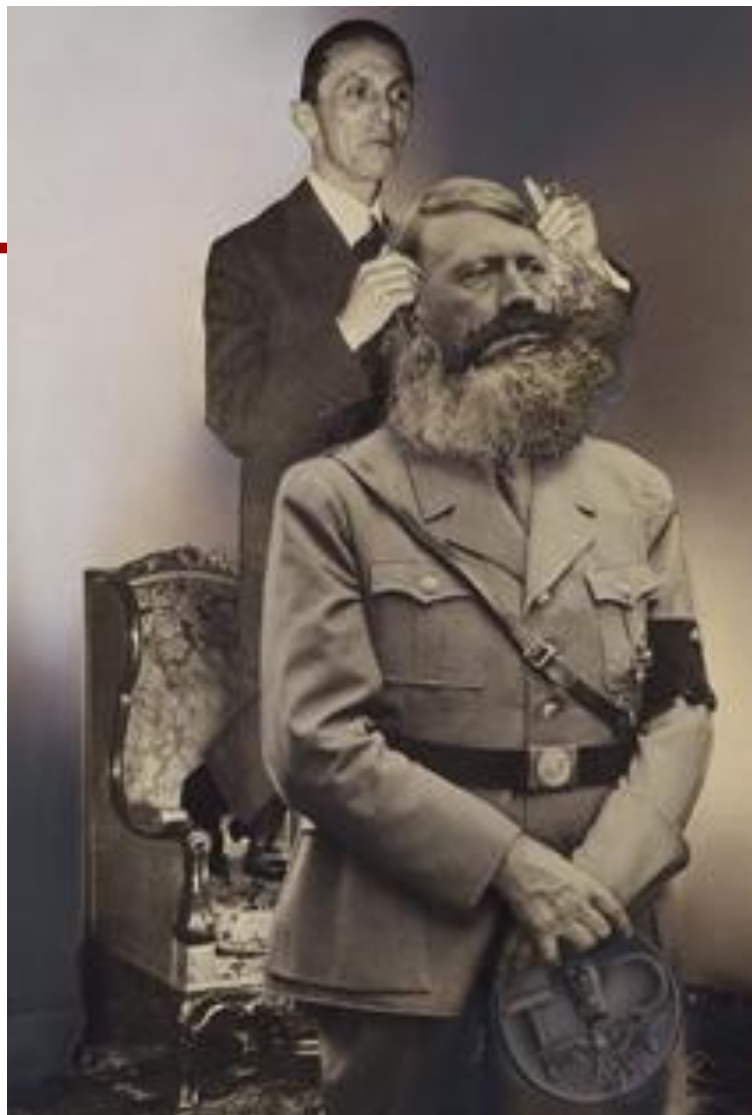

Εικόνα 4.13: Βλάχα μάνα από περιοχή Θεσσαλίας, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία.

Διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος της ιστορίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής

Εικόνα 4.14: «Καμουφλάζ. Ύστερα από την αποτυχία της ναζιστικής προπαγάνδας στην εργατική τάξη ο Γκέμπελς πείθει τον Χίτλερ να φοράει μια γενειάδα σαν του Μαρξ όταν μιλάει στους εργάτες». Φωτομοντάζ του John Heartfield που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 1934 στο περιοδικό Arbeiter Illustrierte Zeitung 16 (AIZ) με την παραπάνω λεζάντα, <http://hyperallergic.com/66513/organizing-the-world/> (10/01/2015).

ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1944

84

Πολυμελές Μουσείο		
Έτος	Αρ. Φωτ.	Αρ. Λογμ.
1Δ	84	84

Ομαδικοί τάφοι εκτελεσθέντων
παιδιών των Αγγέλων
στο Αγκρίνιο
1944.

Εικόνα 4.15: Ομαδικοί τάφοι εκτελεσθέντων στο Αγκρίνιο τον αιματηρό Δεκέμβριο του 1944. Η φωτογραφία αυτή έχει στην πραγματικότητα παραποιηθεί. Η πραγματική φωτογραφία με δύο γερμανοτσολιάδες στο βάθος προέρχεται από το Αγκρίνιο και την περίοδο της Κατοχής. Πρόκειται για ομαδική εκτέλεση πατριωτών στο πάρκο Αγκρινίου από ταγματасφαιλίτες. http://kokkinosfakelos.blogspot.gr/2010/12/blog-post_1323.html

14 - 4 - 1944 Μεγ. Παρασκευή η εκτέλεση των 120 πατριωτών στο Αγγρίνιο. Τα αίμυχα σώματα των εκτελεσθέντων από τους Έλληνες ταγματασφαλίτες συνεργάτες των Γερμανών, μέσα στο λάκκο δίπλα απο τον περίβολο της Αγίας Τριάδας και απο πάνω οι Γερμανοτσιλιάδες... με ζωγραφισμένη την ικανοποίηση για το κατορθωμά τους. φωτογραφικό αρχείο: Γιάννη Κ Κουτρομπουάση

Εικόνα 4.16: Hermann Frank Meyer, Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου http://www.hfmeyer.com/english/publications/edelweiss/mehr_bilder.html#

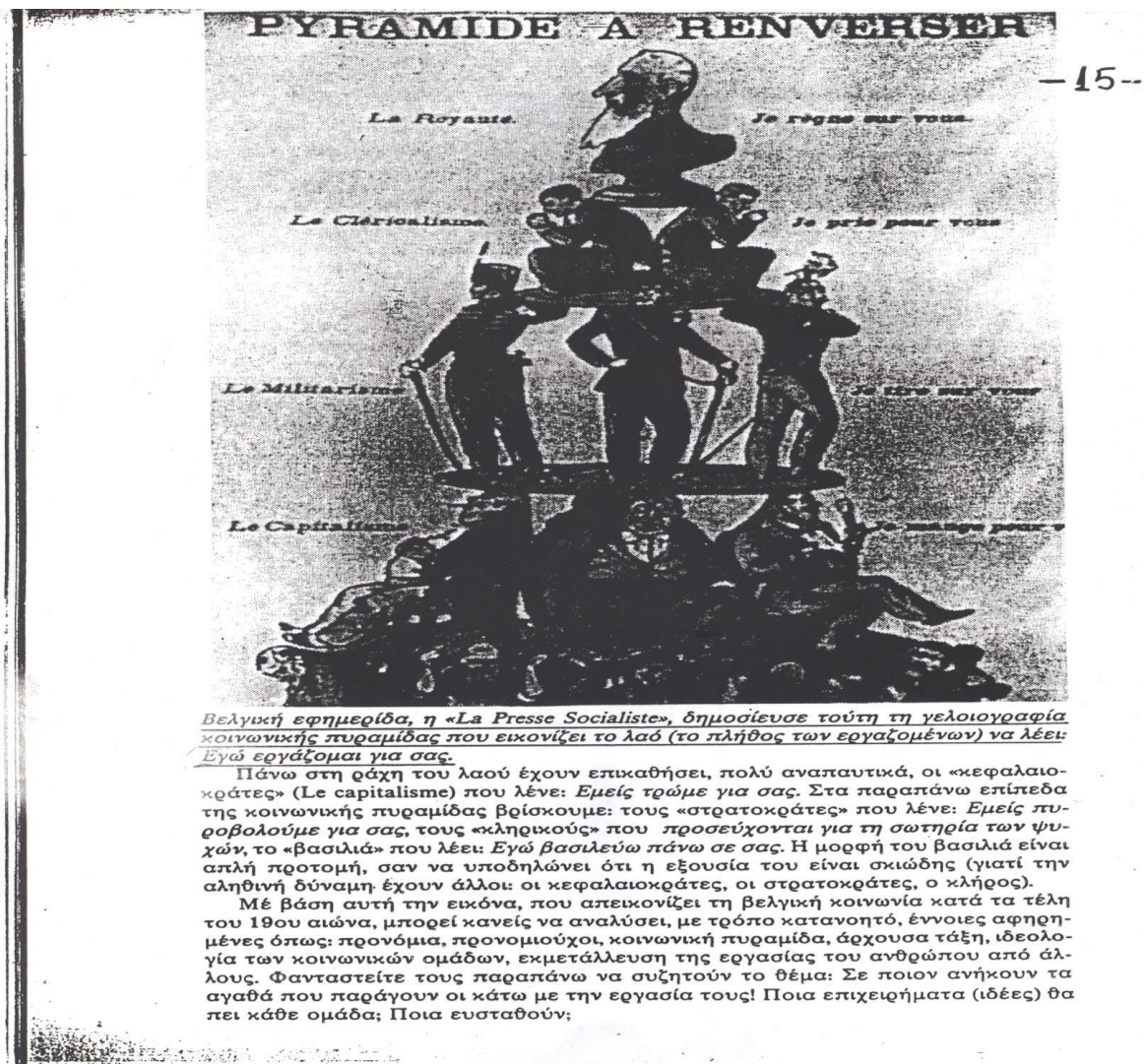

Σκίτσα – Γελοιογραφίες – Αφίσες

- **Δημιουργός – δημιουργία:** πληροφορίες για δημιουργό, τόπος και χρόνος δημιουργίας και δημοσίευσης, προσδιορισμός θέματος.
- **Περιγραφή:** πρόσωπα – χαρακτήρες, πραγματικά ή συμβολικά, ενδυμασία, έκφραση, χειρονομίες, κίνηση, δράση, υπερβολές.
- **Τεχνικά χαρακτηριστικά – μορφή:** υλικά/μέσα, σύστημα δημιουργίας.
- **Ανάλυση – ερμηνεία:** σχεδιασμός χαρακτήρων (θετικός ή αρνητικός), αναγνώριση και ερμηνεία συμβόλων, τρόποι αναπαράστασης θέματος και εποχής (ρεαλιστικός, συμβατικός, ανατρεπτικός, απροσδόκητος), συσχέτιση θέματος με γεγονότα, πρόσωπα, τόπο και χρόνο, συσχέτιση λόγου – εικόνας, διασταύρωση με άλλες πηγές, πρόθεση δημιουργίας, αποδέκτες, πρόσληψη – ερμηνεία.

Εικόνα 4.17: Γελοιογραφία κοινωνικής πυραμίδας στη βέλγικη εφημερίδα “La Presse Socialiste”. Στο: Βώρος, Φ. (1993), *Η διδασκαλία της Ιστορίας με αξιοποίηση της εικόνας*. Αθήνα: Παπαδήμας

Εικόνα 4.18: Γαλλική κάρτ ποστάλ που παρουσιάζει το μύθο των κομμένων χεριών, από Stradling, Robert (Νοέμβριος 2003). Council of Europe , σ. 62. Ανάκτηση από <http://tandis.odihr.pl/documents/hre-compendium/en/CD%20SEC%202%20ENV/PARTNERS%20RESOURCES/CoE%20Multiperspectivity%20in%20history%20teaching%20ENG.pdf> (10/01/2015).

Εικόνα 4.19: «Ο αγών για το οκτάωρο», αφίσα του 19ου αιώνα.
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22733&subid=2&pubid=11493023>
(11/01/2015).

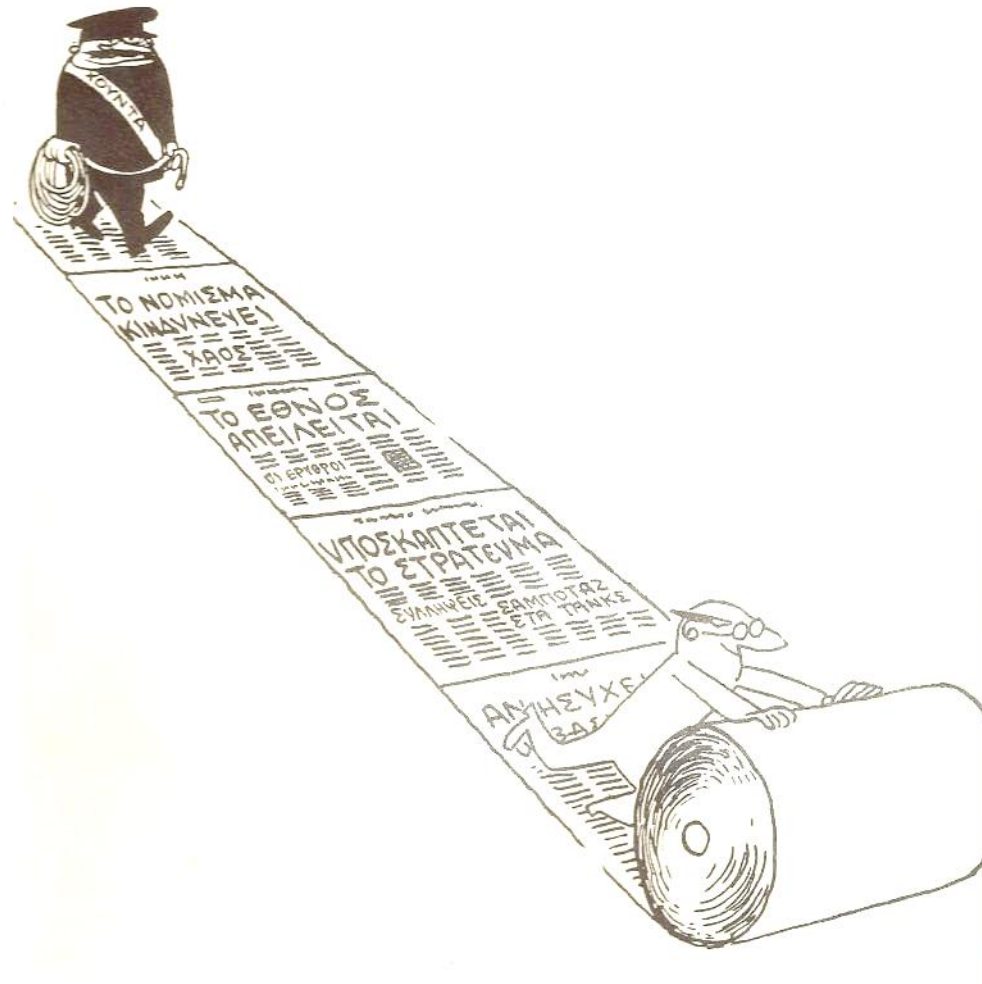
Ποιος θά τήν βουτήξει :

[Τοῦ κ. Γκέιβελη]

«Ποιος θα τη βουτήξει;» αναρωτιέται ο σκιτσογράφος Γ. Γκείβελης («Γάτος») στο «ΦΑΝΟ» (Φλεβ. 1947).

Εικόνα 4.20: Στη θάλασσα της πολιτικής. Γελοιογραφία του σκιτσογράφου Γ. Γκείβελη στο «Φανό», 1947.

Εικόνα 4.21: Ο τύπος της Δεξιάς ομιλεί περί χάους. Και στρώνει το δρόμο στη Χούντα. Γελοιογραφία του Κώστα Μητρόπουλου, «Ποτέ πια», εκδ. Ταχυδρόμος, 1965 στο <http://www.sarantakos.com/istoria/apostasia/potepia.html>

Εικόνα 4.22: Ανωτάτη Παρακρατική Οργάνωσις, γελοιογραφία του Μπόστ από τους Δρόμους της Ειρήνης, <http://sarantakos.wordpress.com/2013/05/22/zei/> (11-01-2015).

Του ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΛΑΙΤΖΗ

Εικόνα 4.23: Γελοιογραφία του Γιάννη Καλαϊτζή από την "Ελευθεροτυπία" της 28.3.07, <http://mvasilakis.blogspot.gr/2007/05/e.html> (11-01-2015).

Εικόνα 4.24: Διαφημιστικές αφίσες και επιστολικά δελτάρια για την προβολή του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ελλάδα. Από τη συλλογή του Στέλιου Παπαδόπουλου που δωρήθηκε στο ΥΠΕΞ. Α. http://pluton22.blogspot.gr/2012/11/blog-post_29.html Β. http://bill-files.blogspot.gr/2013/08/blog-post_9.html

First Call

I Need You in the Navy this Minute!

Our Country will always
be proudest of those who
answered the **FIRST CALL**

Navy Recruiting Stations:

34 East 23rd Street
New York

115 Flatbush Ave.
Brooklyn

Εικόνα 4.25: Αφίσα από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με τον Θείο Σαμ που καλεί του Αμερικανούς πολίτες να καταταγούν στο Ναυτικό, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:First_call_-_I_need_you_in_the_Navy_this_minute!_LCCN2002712332.jpg (11-01-2015).

ΠΗΓΗ: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 29-1-2003

Εικόνα 4.26: Σατιρική αφίσα με τον Οσάμα Μπιν Λάντεν στη θέση του Θείου Σαμ να καλεί του Αμερικανούς να επιτεθούν στο Ιράκ, Ελευθεροτυπία, 29-01-2003.

Εικόνα 4.27: Σατιρική αφίσα. Wang Guangyi, Coca Cola, 1980s. Chinese Pop Art in the familiar style of Chinese propaganda posters. Ανάκτηση από <https://www.pinterest.com/Markfaherty10/graphic-posters/>

Πρωτόκολλο ανάγνωσης εικόνων

1.Γενική παρατήρηση – διαίρεση σε τεταρτημόρια – συγκρότηση καταλόγου.

ΠΡΟΣΩΠΑ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ	ΣΥΜΒΟΛΑ	ΔΡΑΣΗ

2.Εξαγωγή πρώτων συμπερασμάτων.

3.Ερωτήματα – απορίες – προβληματισμός για το πού θα πρέπει να αναζητηθούν απαντήσεις.

4.Ανάλυση – κλίμακα ερωτημάτων.

5.Τελικά συμπεράσματα.

6.Άλλες παρατηρήσεις (συμβολή στην κατανόηση του θέματος, σκέψεις και συναισθήματα, συμφωνία ή διαφωνία με το μήνυμα, σχέση με την εποχή μας, αναπάντητα ερωτήματα).

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/8)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

- Εικόνα 4.1: Ψαλτήριο του Καντέρμπουρι (αρχές 13^{ου} αιώνα), ο Χριστός ενώ εξορκίζει τους δαιμονισμένους των Γαδάρων. Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη. Στο Στενού, Κατερίνα (1998), *Εικόνες του Άλλου*. Αθήνα: Εξάντας - UNESCO, σ. 75. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση
- Εικόνα 4.2: Βυζαντινή μικρογραφία - Χρονικό του Ιωάννη Σκυλίτζη, 13ος αι. Στο Guillou, Andre (1996), *Ο Βυζαντινός Πολιτισμός*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 129. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση
- Εικόνα 4.3: Ζωγραφικός πίνακας ενός γερμανού καλλιτέχνη που αποδίδει επίθεση γάλλων στρατιωτών κατά γερμανών στρατιωτών, από Stradling, Robert (Νοέμβριος 2003). *Multiperspectivity in history teaching: a guide for teachers*. Council of Europe, σ. 63. Ανάκτηση από <http://tandis.odihr.pl/documents/hre-compendium/en/CD%20SEC%202%20ENV/PARTNERS%20RESOURCES/CoE%20Multiperspectivity%20in%20history%20teaching%20ENG.pdf> (10/01/2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/8)

- Εικόνα 4.4.: Μνημείο Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου στο Λονδίνο (Royal Regiment of Artillery Memorial, Hyde Park Corner) Ανάκτηση από:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Royal_Regiment_of_Artillery_Memorial,_Hyde_Park_Corner_-_DSC04272.JPG (18-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση
- Εικόνα 4.5:
Α. Κατάθεση στεφάνου για Α ΠΠ και Β. λεπτομέρεια με αντιπολεμικό μήνυμα.
<http://www.tripomatic.com/United-Kingdom/London/The-Royal-Artillery-Memorial/> (19-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση
- Εικόνα 4.6.: Ο εργάτης August Landmesser αρνείται να χαιρετήσει ναζιστικά. Ανάκτηση από
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:August-Landmesser-Almanya-1936.jpg> (19-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση
- Εικόνα 4.7: Ο εργάτης August Landmesser αρνείται να χαιρετήσει ναζιστικά. (λεπτομέρεια). Στο
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:August-Landmesser-Almanya-1936.jpg> (19-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 4.8: Απρίλιος 1945. Αμερικανός και Σοβιετικός στρατιώτης ανταλλάσσουν χειραψία στο σημείο συνάντησης Έλμπε στη Γερμανία. Ανάκτηση από
<https://meigakuglobalchallenges.wordpress.com/2012/09/> (16-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (3/8)

- Εικόνα 4.9: Αμερικανοί πεζοναύτες στήνουν τη σημαία σε νησί του ειρηνικού το 1945, του Joe Rosenthal / The Associated Press στο http://en.wikipedia.org/wiki/Joe_Rosenthal. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση
- Εικόνα 4.10: Flower Power, Οκτώβριος 1967, Πεντάγωνο, του Bernie Boston στο http://en.wikipedia.org/wiki/Flower_Power_%28photograph%29 . Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση
- Εικόνα 4.11: Παιδιά της ΕΟΝ χαιρετούν φασιστικά. Ανάκτηση από http://www.metaxas-project.com/photos/pictures/ioannis-metaxas-regime-fascist-greece-20071201150952_big12.jpg.php (16-01-2015) Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση
- Εικόνα 4.12: Τσολιάδες. Σώμα συνεργαζόμενο με τους Γερμανούς παρελαύνει το 1944 μπροστά στον Άγνωστο Στρατιώτη προς τιμήν του αρχηγού των Ταγμάτων Ασφαλείας συνταγματάρχη Διονυσίου Παπαδόγκωνα και του πρωθυπουργού Ιωάννη Ράλλη. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (4/8)

- Εικόνα 4.13: Βλάχα μάνα από τη περιοχή της Θεσσαλίας. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 4.14: «Καμουφλάζ. Ύστερα από την αποτυχία της ναζιστικής προπαγάνδας στην εργατική τάξη ο Γκέμπελς πείθει τον Χίτλερ να φοράει μια γενειάδα σαν του Μαρξ όταν μιλάει στους εργάτες». Φωτομοντάζ του John Heartfield που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 1934 στο περιοδικό Arbeiter Illustrierte Zeitung 16 (AIZ) με την παραπάνω λεζάντα, <http://hyperallergic.com/66513/organizing-the-world/> (10/01/2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση
- Εικόνα 4.15: Ομαδικοί τάφοι εκτελεσθέντων στο Αγρίνιο τον αιματηρό Δεκέμβριο του 1944. Η φωτογραφία αυτή έχει στην πραγματικότητα παραποιηθεί. Η πραγματική φωτογραφία με δύο γερμανοτσολιάδες στο βάθος προέρχεται από το Αγρίνιο και την περίοδο της Κατοχής. Πρόκειται για ομαδική εκτέλεση πατριωτών στο πάρκο Αγρινίου από ταγματασφαλίτες. http://kokkinosfakelos.blogspot.gr/2010/12/blog-post_1323.html (11-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση
- Εικόνα 4.16: Ομαδικοί τάφοι εκτελεσθέντων στο Αγρίνιο τον αιματηρό Δεκέμβριο του 1944 από Hermann Frank Meyer, Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, στο http://www.hfmeyer.com/english/publications/edelweiss/mehr_bilder.html# (11-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (5/8)

- Εικόνα 4.17: Γελοιογραφία κοινωνικής πυραμίδας στη βέλγικη εφημερίδα “La Presse Socialiste”. Στο Βώρος, Φ. (1993), *Η διδασκαλία της Ιστορίας με αξιοποίηση της εικόνας*. Αθήνα: Παπαδήμας. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 4.18: Γαλλική κάρτ ποστάλ που παρουσιάζει το μύθο των κομμένων χεριών, στο Stradling, Robert (Νοέμβριος 2003). *Multiperspectivity in history teaching: a guide for teachers*. Council of Europe, σ. 62. Ανάκτηση από <http://tandis.odihr.pl/documents/hre-compendium/en/CD%20SEC%202%20ENV/PARTNERS%20RESOURCES/CoE%20Multiperspectivity%20in%20history%20teaching%20ENG.pdf> (10/01/2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 4.19: «Ο αγών για το οκτάωρο», αφίσα του 19ου αιώνα. <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22733&subid=2&pubid=11493023> (11/01/2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 4.20: Στη θάλασσα της πολιτικής. Γελοιογραφία του σκιτσογράφου Γ. Γκείβελι στο «Φανό», 1947. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (6/8)

- Εικόνα 4.21: Ο τύπος της Δεξιάς ομιλεί περί χάους. Και στρώνει το δρόμο στη Χούντα. Γελοιογραφία του Κώστα Μητρόπουλου, «Ποτέ πια», εκδ. Ταχυδρόμος, 1965 στο <http://www.sarantakos.com/istoria/apostasia/potepia.html> (11/01/2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 4.22: Ανωτάτη Παρακρατική Οργάνωσις, γελοιογραφία του Μπόστ από τους Δρόμους της Ειρήνης, <http://sarantakos.wordpress.com/2013/05/22/zei/> (11-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 4.23: Γελοιογραφία του Γιάννη Καλαϊτζή από την "Ελευθεροτυπία" της 28.3.07, <http://mvasilakis.blogspot.gr/2007/05/e.html> (11-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 4.24: Διαφημιστικές αφίσες και επιστολικά δελτάρια για την προβολή του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ελλάδα. Από τη συλλογή του Στέλιου Παπαδόπουλου που δωρήθηκε στο ΥΠΕΞ. Α. http://pluton22.blogspot.gr/2012/11/blog-post_29.html Β. http://bill-files.blogspot.gr/2013/08/blog-post_9.html (16-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (7/8)

- Εικόνα 4.25: Αφίσα από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με τον Θείο Σαμ που καλεί του Αμερικανούς πολίτες να καταταγούν στο Ναυτικό, [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:First call - I need you in the Navy this minute! LCCN2002712332.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:First_call_-_I_need_you_in_the_Navy_this_minute!_LCCN2002712332.jpg) (11-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 4.26: Σατιρική αφίσα με τον Οσάμα Μπιν Λάντεν στη θέση του Θείου Σαμ να καλεί του Αμερικανούς να επιτεθούν στο Ιράκ, Ελευθεροτυπία, 29-01-2003. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 4.27: Σατιρική αφίσα. Wang Guangyi, Coca Cola, 1980s. Chinese Pop Art in the familiar style of Chinese propaganda posters. Ανάκτηση από <https://www.pinterest.com/Markfaherty10/graphic-posters/> (16-01-2015). Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (8/8)- Βιβλιογραφία

- Guillou, Andre (1996). *Ο Βυζαντινός Πολιτισμός*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Στενού, Κατερίνα (1998). *Εικόνες του Άλλου*. Αθήνα: Εξάντας – UNESCO.
- Stradling, Robert (Νοέμβριος 2003). *Multiperspectivity in history teaching: a guide for teachers*. Council of Europe. Ανάκτηση από <http://tandis.odihr.pl/documents/hre-compendium/en/CD%20SEC%20%20ENV/PARTNERS%20RESOURCES/CoE%20Multiperspectivity%20in%20history%20teaching%20ENG.pdf>
- Βώρος, Φανούριος (1993). *Η διδασκαλία της Ιστορίας με αξιοποίηση της εικόνας*. Αθήνα: Παπαδήμας.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης. «Διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος της ιστορίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (με εφαρμογές). Κριτική προσέγγιση και ανάλυση εικαστικών έργων, φωτογραφιών, σκίτσων – αφισών – γελοιογραφιών». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS223/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Δώρα Σεϊτανίδου
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2014-2015

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

